

Yemen 2015

Ensar Muslu

[Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü]

Özet

Yemen’de 2014 yılının sonlarında Husiler ülkenin batı bölgesinde ve özellikle başkentte üstünlük sağlamışlar ve etkilerini ülke üzerinde genişletmeyi sürdürmüşlerdir. 2015 yılının başlarında da devlet kurumları üzerindeki baskılarını artırmaları neticesinde Cumhurbaşkanı Hadi ve Başbakan Baha başkentten ayrılmış ve Husi yayılmacılığına karşı mücadelede başlatmıştır. Bu mücadelede Aden şehrinin merkezi bir konum edinmiş olmasından ötürü Husiler, Yemen’in güneybatısına doğru yayılmalarına hız vermişler ve bunun neticesinde Aden’de şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Bunun üzerine Hadi’nin Husi yayılmacılığına karşı yardım çağrısına Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon güçleri destek vermiştir. Mart ayında başlayan koalisyon saldırıları 2015 yılı boyunca devam etmiştir. Husiler Temmuz ayına dek yayılmaya devam etmiş, Temmuz ayından sonra ise Hadi yanlıları karşısında mevzi kaybetmeye başlamışlardır. Güney vilayetlerinde Hadi yanlıları kontrol alanlarını genişlettikten sonra koalisyon güçleri ülkenin kuzeydoğusundan kara birlikleri sokmaya başlamışlar ve Husilere doğudan saldırılar gerçekleştirecek Husilerin kontrol alanlarını daraltmışlardır. Bu süreçte Yemen El Kaidesi çeşitli saldırılar düzenlemiş ve belirli bölgelerde tekrar denetim kurmayı başarmıştır. Önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da ABD’ye ait insansız hava araçlarıyla El Kaide’ye saldırılar sürdürülmüştür. 2015 yılında Husilere yönelik saldırıların bir kısmının IŞİD tarafından üstlenilmesi Yemen’de yeni bir aktörün devreye girmesini beraberinde getirmiştir. Bütün bu çatışma ortamında Yemen’de temel ihtiyaçların karşılanması daha da güç bir hal almış ve ülkede önemli boyutlarda insani kriz durumu ortaya çıkmıştır. 2015’te çatışmaların devam etmesi insani krizin derinleşerek devam etmesine sebep olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hadi | Husiler | Sana | Aden | Kararlılık Fırtınası Operasyonu | Umudun Yeniden Tesisi Operasyonu | İnsani Kriz

Yemen 2015

Abstract

In late 2014, the Houthis took control over western Yemen, in particular, over the capital, Sana'a, and continued to expand their influence throughout the country. In early 2015, as a result of the Houthis' increasing pressure over state institutions, President Hadi and Prime Minister Bahah left the capital and initiated a resistance against the Houthi expansion. The province of Aden became the center of this resistance; therefore, the Houthis accelerated their expansion towards the southwest of Yemen and fierce clashes took place in Aden. Thereupon Saudi-led coalition responded to Hadi's call helping to prevent further Houthi expansion. The coalition raids started in March and continued during 2015. The Houthis continued to advance until July, however, with time they began to lose some positions to Hadi loyalists. Consequently, after Hadi loyalists advanced in southern provinces, the coalition forces began to send ground forces from the northeast of the country and pushed back the Houthis by attacking them from the east. In the meantime, al-Qaida carried out various attacks and managed to retake control of certain areas. US' drone attacks against al-Qaida continued this year as well. Given that in 2015 the responsibilities of some of the attacks against Houthis were claimed by Daesh, it can be said that a new actor appeared in Yemen. In this war-torn country, sustaining basic needs became more difficult and a severe humanitarian crisis has emerged. Also in 2015, due to ongoing conflicts, the humanitarian crisis continued.

Keywords: Hadi | Houthis | Sana'a | Aden | Operation Decisive Storm | Operation Restoring Hope | Humanitarian Crisis.

Giriş

Yemen 2011 yılında yaşanan ayaklanmanın ardından durulmamış ve iç çatışmalarla mücadele etmek zorunda kalmasına rağmen ülkede 2015'e dek az çok bir devlet otoritesi bulunmuştur. Fakat 2015'te Husilerin yaptığı darbe ve hükümetin Suudi Arabistan'a geçmesiyle Yemen'deki çatışma ortamı derinleşmiştir. Dış aktörlerin de katılımıyla çok sayıda ölüm ve ciddi düzeyde insani dramlar yaşanmıştır. Ekonomisi zaten yardımlarla ayakta tutulmaya çalışılan ülkede gündelik yaşam bile sürdürülemez hale gelmiştir. Yemen'de 2015, son birkaç yıl olduğu gibi yine çatışmaların belirleyici olduğu bir sene olmuştur. Husilerle Hadi yönetimi arasında yaşanan iktidar mücadelesi ise gelişmeleri yönlendiren asli çatışma unsuru olmuştur.

Dolayısıyla öncelikli olarak bu iki grup arasındaki siyasi mücadele ve çatışma ele alınmış, ardından Yemen'deki diğer unsurların dahil oldukları çatışmalara yer verilmiştir. Son birkaç sene olduğu gibi Yemen ekonomisi olağan bir devlet ekonomisi anlatımıyla değil, insanların yaşadığı sıkıntılar ve devletin içinde bulunduğu çaresizlik bağlamında ele alınmıştır. Fakat 2015'te bu durum önceki senelere göre çok ileri boyutlara ulaşmış ve Yemen'de insani acil durum ilan edilmiştir. Son olarak da Yemen'in dış ilişkileri ele alınmıştır. Suudi Arabistan öncülüğündeki koalisyon güçlerinin müdahalesi ve BM'nin çözüm çabalarına odaklanan bölüm daha ziyade Yemen'in diğer aktörlere yönetilmesini konu etmektedir.

Hadi Hükümeti ve Husiler Arasındaki Siyasi Mücadele

2015 yılı Yemen'de, Husilerin devlet kurumları üzerinde baskısının arttığı bir süreç olarak başlamıştır. Husilerin baskısı altında Yemen'i yönetmekte olan Hadi, Ocak ayında pek çok Husi yanlısı ve devrik lider Salih'e yakın isimleri

önemli mevkilere atamak zorunda kalmıştır.¹ Ardından 21 Ocak'ta Husilerin Başkanlık Sarayı'nı kuşatmaları üzerine önce Hükümet, ardından Cumhurbaşkanı Hadi istifa dilekçelerini Meclis'e sunmuşlardır.² Özellikle Hadi'nin istifasının hüküm doğurabilmesi için Meclis'in onayı gerekmektedir,³ ancak Meclis istifaları onaylamayı reddetmiştir. Bu süreçte sızan bir ses kaydında Salih'in Husi komutanına emirler verdiği duyulmuş ve Salih ile Husiler arasındaki ilişki deşifre olmuştur.⁴ Bu gelişme ileriki aylarda Salih'in partisinden önde gelen bazı isimlerin ayrılmasına ve Hadi'nin yanında yer almalarına yol açacaktır.⁵

Bu gelişmelerin üzerine, Husiler 6 Şubat'ta Meclis'i dağıtarak hükümet yetkilerini üzerlerine aldıklarını açıklamışlar ve Devrim Komitesi adında bir kurum oluşturarak hükümet görev ve yetkilerinin bu komitede olduğunu ileri sürmüşlerdir.⁶ 21 Ocak'ta Hadi ve Baha dahil pek çok hükümet yetkilisi Husiler tarafından ev hapsine mahkum edilmişlerdir. Fakat Hadi 1 ay sonra ev hapsinden kurtularak 21 Şubat'ta Husilerin kontrolü dışında bulunan Aden'e geçmiş ve istifasını geri çektiğini açıklamıştır. Ardından Aden'i, Husilere karşı direnişin merkezi olarak belirlemiştir ki, bu şehri ileride geçici başkent olarak da ilan edecektir. Bunun yanında Aden şehrinde Hadi'nin otoritesinin olduğunu söylemek pek de mümkün değildir. Her ne kadar ülkenin çeşitli bölgelerinden Sünni aşiret liderleri gelerek Hadi'ye bağlılık yeminleri et-seler⁷ de Aden, eskiden beri güneyli ayrılıkçıların merkezi olmuştur. Ayrıca Yemen'in diğer bölgelerinde olduğu gibi Aden'de de El Kaide militanları ve hücreleri bulunmaktadır. Bütün bunlar Hadi'nin özel olarak Aden'de ve aslında tüm Yemen'de otorite sorunlarını teşkil etmektedir.

Husiler, 2015 yılının ilk aylarında denetim alanlarını her yönde genişletmeyi sürdürmüşler, güneye ilerleyerek Zamar, İbb, El Beyza vilayetlerine kadar ulaşmışlar, batıda Kızıldeniz kıyısında bulunan Hüdeyda vilayetini ve doğuda Me'rib vilayetini ele geçirmişlerdir. Bu yayılma sürecinde hükümet güçleri önemli bir direnç ortaya koyamamıştır. Bunun yerine İbb vilayetinde Sünni aşiretler önemli bir direniş ortaya koyarken, El Beyza vilayetinde de El Kaide, Husi ilerleyişini bir süre durdurmuş ve Husi ilerleyişini yavaşlatıcı bir etki ortaya koymuştur. Şubat ayının sonlarına gelindiğinde Yemen'in güney-batı vilayetleri hariç batı bölgesi Husi kontrolüne girmiştir. Yemen nüfusunun büyük kısmının batıda yaşıyor olması nedeniyle Husiler, nüfusun büyük kısmı üzerinde kontrol sağlamışlardır.

Hadi'nin Aden'i Husi karşıtı direnişin merkezi olarak belirlemesi üzerine Husiler güneye doğru ilerleyişlerini hızlandırmışlar ve böylece Taiz, Zale, Lahic vilayetlerinde denetim kurmuşlardır. Bab'ül Mendep Boğazı'ndaki Perim adasının da Husilerce ele geçirilmesi üzerine Boğaz'daki hakimiyet de Husilerin eline geçmiştir. Ardından Aden şehrine ilerleyerek Hadi yanlılarıyla şiddetli çatışmalara girmişlerdir. Aden'de aylarca sürecek olan çatışmalar böylelikle başlamıştır. Özellikle Mart ve Nisan aylarında Hadi-Husi çatışmaları Aden ve Taiz'de yoğunlaşmıştır.⁸ Husilerin Aden havaalanını ele geçirmeleri ve Aden'de bulunan başkanlık sarayına saldırılar düzenlemeleri⁹

üzerine Hadi, 25 Mart'ta Suudi Arabistan'a gitmiştir.¹⁰ Kasım ayında Aden'e geri dönene dek¹¹ burada sürgünde hükümet olarak yönetimini sürdürmüştür. Hatta Riyad'a geçmesinden 1 gün sonra, Mısır'da düzenlenen Arap Ligi Zirvesi'ne de Yemen Cumhurbaşkanı olarak katılmıştır.¹² Başbakan Halit Baha da ev hapsinden kurtulduktan sonra Riyad'a geçmiş ve 13 Nisan'da Riyad'daki Yemen Hükümeti'nin Cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak atanmıştır.¹³

Husilerin yerel güçlerce engellenemez ilerleyişi karşısında, Hadi'nin bu gruba karşı mücadelede BM'ye yaptığı yardım çağrısı, Suudi Arabistan öncülüğünde oluşturulan koalisyon güçlerinden destek bulmuş ve 26 Mart'ta koalisyon güçlerinin Husilere yönelik hava saldırıları Kararlılık Fırtınası Operasyonu kapsamında başlamıştır.¹⁴ 21 Nisan'a dek süren bu operasyonun ardından Umudun Yeniden Tesisi Operasyonu başlatılmış ve koalisyon güçleriyle Husiler arasındaki çatışmalar yıl boyu devam etmiştir.¹⁵ Koalisyon içerisinde Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Katar, Bahreyn, Kuveyt, Ürdün, Mısır, Sudan, Fas ve Senegal yer almış olsa da operasyonun asıl yükünü Suudi Arabistan ve BAE üstlenmiştir.¹⁶

Koalisyon saldırılarının ilk günlerinde hava savunma sistemleri hedef alınmış,¹⁷ ardından Husilerin kontrolündeki önemli havaalanları ve limanlar vurulmuştur.¹⁸ Elbette havaalanı ve limanların vurulması sivil yaşamın sağlıklı biçimde sürdürülmesini de engellemiştir.¹⁹ Koalisyon birkaç gün içerisinde Yemen'in hava sahasını kontrol altına almış ve ardından denizde de abluka uygulamaya başlamıştır. Koalisyon bu yöndeki hamleleriyle, Yemen'e dışarıdan savaşçı ya da mühimmat girişlerini engellemeyi amaçlamıştır.²⁰ Fakat bu uygulamanın aynı zamanda dış yardımların ve hatta ticari mamullerin Yemen'e ulaşmasını engelleyerek ve sivillerin yaşamını da önemli ölçüde olumsuz etkilediği görülmüştür. Mesela koalisyon güçlerinin saldırılarında hatalı bombalamalar söz konusu olmuş, zaman zaman mandıra, fabrika ve hatta düğün konvoyu da vurulmuştur.²¹ Koalisyonun hava saldırılarında bir düğünün hedef alınması sonucu 131 sivil yaşamını yitirmiştir.²²

Hava saldırılarının ilk aylarında Husilerin ilerleyişi durmamış, aksine Aden'de denetim alanlarını genişletmişlerdir.²³ Kararlılık Fırtınası Operasyonu'nun başlangıcında Aden havaalanı ve limanı şiddetli çatışmaların yaşandığı noktalar olmuş ve buralar Husilerin eline geçerek çalışamaz duruma gelmiştir. Bu durum Aden üzerinden ülkeye ticari mamullerin ve yardım malzemelerinin girişini durdurmuş, aynı zamanda Hadi yanlılarına askeri yardım ulaştırılması da zorlaşmıştır. Dolayısıyla Aden'de Husi üstünlüğü bir süre daha devam etmiştir. Koalisyon saldırılarına rağmen Husiler Nisan ayının ilk yarısında Aden ve Taiz'de önemli kazanımlar elde etmeyi sürdürmüş olsalar²⁴ da Nisan'ın ikinci yarısında koalisyon saldırılarının da katkısıyla Husiler Yemen'in güneybatı vilayetlerinde bazı bölgeleri Hadi yanlıları karşısında kaybetmeye başlamışlardır.²⁵ Bu süreç Haziran'da hızlanarak devam etmiş, özellikle Zale vilayetinde Husiler geri çekilmeye zorlanmıştır.²⁶ Fakat Husilerin güneybatı vilayetlerinden geri çekilmeleri esnasında Aden'deki ça-

tışmalar devam etmiş²⁷ ve kuzeyde Husilerin merkezi olan Sa'da'nın doğusunda yer alan El Cövf vilayetinin merkezi olan Hazm şehri Husilerin eline geçmiştir.²⁸

Yemen'in güneybatısında dengenin büyük ölçüde değişmesi ancak Temmuz ayının ortalarında mümkün olabilmiştir. Suudi Arabistan'da eğitilen Yemenli güçlerin saha desteği, koalisyon güçlerinin hava operasyonları ve BAE'den gelen zırhlı araçların yardımıyla Hadi yanlıları Aden havaalanını ve limanını 14 Temmuz'da Husilerden geri almayı başarmıştır.²⁹ Bu kazanımlar güneybatı vilayetlerine diğer ülkelerden insani yardımların ulaşmasını mümkün kılmının yanında Hadi yanlılarına askeri avantaj da sağlamıştır. Buralardan askeri yardımlar kolaylıkla ve hızla bölgeye ulaştırılabilmiş³⁰ ve Husilerin geri çekilme süreci hızlanmıştır.³¹ Bu gelişmeler üzerine Yemen'in sürgündeki hükümetinin üst düzey yetkilileri Temmuz ayında ülkelerine dönmeye başlamışlar,³² 1 Ağustos'ta da Başbakan ve aynı zamanda Cumhurbaşkanı Yardımcısı olan Baha Aden'e kısa bir ziyaret gerçekleştirmiştir.³³ Ağustos'un başlarında güneydeki çatışma bölgelerindeki askeri üsler Husilerden geri alınmış ve bölge büyük ölçüde Hadi yanlılarının kontrolüne geçmiştir.³⁴ Böylelikle güneybatı vilayetleri Aden, Ebyen, Zale, Lahic ve Şebva Hadi yanlılarının denetimine girmiş ve ardından başkent Sana'nın giriş kapısı olarak değerlendirilen Taiz için mücadele dönemi başlamıştır.³⁵ Sonraki dönemde Aden'de zaman zaman patlamalar yaşansa da³⁶ güneydeki asıl mücadele Taiz vilayetinde yaşanmıştır.³⁷

Bu kazanımlar üzerine Eylül ayının ortalarında Baha ve beraberindeki 7 bakan Riyad'dan Aden'e kalıcı olarak dönmüşlerdir.³⁸ Koalisyon güçlerinin bu başarılarının akabinde Salih'in partisinden ve Husilerden, BM Güvenlik Konseyi kararına uyacakları yönünde açıklamalar gelmiştir.³⁹ Ekim ayının başında BM'nin çatışmaları durdurma talebine Husilerden olumlu yanıt gelmiş, bunun üzerine BM heyeti hükümetle konuyu görüşmek üzere Yemen'e gitmiştir.⁴⁰ Yemen hükümeti ise Husilerin bu tavrını bir manevra olarak değerlendirmiş ve uzlaşma için Husilerin ele geçirdikleri bölgeleri bırakmalarını şart koşmuştur.⁴¹

Hava saldırılarının yıl boyu devam etmesiyle birlikte Ağustos ayında Hadi yanlıları açısından olumlu bir başka gelişme daha yaşanmış, Yemen'in kuzeydoğu sınırından koalisyon güçlerinin kara birlikleri Yemen'e girmeye başlamışlardır.⁴² Suudi Arabistan sınırından giriş yapan birlikler başkent Sana'nın doğusunda bulunan ve Husilerin kontrolüne geçmiş olan Me'rib vilayetini doğru ilerlemişlerdir.⁴³ Bu hareketin hedefi doğudan Husilere saldırarak önce petrol kaynaklarının bulunduğu Me'rib vilayetini Husilerden geri almak ve ardından başkent Sana'yı kurtarmak olmuştur. Koalisyon güçleri, Hadi yanlılarına silah yardımının yanında askeri eğitim de sağlamışlardır.⁴⁴ Ağustos ayına gelindiğinde Husiler doğuda kontrol ettikleri bölgelerden de geri çekilmeye başlamış, öte yandan Me'rib ve el-Cövf vilayetlerinde koalisyon güçleri ve Hadi yanlıları ilerlemeye başlamışlardır.⁴⁵ Bu arada kara birliklerinin Yemen'e girmesi üzerine koalisyon da Husilerin hedefi haline gelmiş ve 4

Eylül'de Husilerin Me'rib'deki bir cephaneliğe düzenledikleri saldırıda 52 BAE, 10 Suudi Arabistan ve 5 Bahreyn askeri hayatını kaybetmiştir.⁴⁶

Ekim ayı boyunca Hadi yanlıları ilerleme kaydetmişlerdir. Me'rib vilayetinin büyük kısmı Husilerden geri alınırken,⁴⁷ Bab'ül Menbep Boğazı ve Boğaz'da bulunan Perim adası da dahil çeşitli adalar Hadi yanlısı güçlerin eline geçmiştir.⁴⁸ Bu süreçte Taiz vilayetinin büyük kısmı Hadi yanlılarının eline geçse de vilayetin merkezi olan Taiz şehrinde taraflar arası çatışmalar devam etmiştir.⁴⁹ Hadi yanlılarının bu ilerleyişinde koalisyon güçlerinin Ekim ayında Taiz'e gerçekleştirdiği gelişmiş silah sevkiyatının katkısı önemli bir yere sahiptir.⁵⁰ Doğu cephesinde ise Me'rib vilayeti büyük oranda Hadi yanlılarının eline geçerken, 2015 sonlarında da El Cövf vilayetinde Hadi yanlısı güçler önemli bir ilerleme kaydetmişlerdir.⁵¹ Hatta koalisyon güçleri Sana'ya 35 km mesafede, şehrin kuzeydoğusuna kadar ilerlemişlerdir.⁵²

Yemen'in komşuları arasından Yemen'deki çatışmalardan en fazla etkilenen ülke Suudi Arabistan olmuştur. Süreç içerisinde Yemen-Suudi Arabistan sınırında çatışmalar yaşanmış ve karşılıklı olarak çok sayıda sınır muhafızı hayatını kaybetmiştir.⁵³ Sınır çatışmalarının yoğunlaşması üzerine Suudi Arabistan sınıra takviye birlikler göndermiş⁵⁴ ve Husilerin merkezi olan sınır vilayeti Sa'da'ya yönelik hava saldırılarını yoğunlaştırmıştır.⁵⁵ Sınırdaki çatışmaların son derece şiddetli olması da iki ülke arasındaki sınır kapılarından Haraz'ın yıkılmasına sebep olmuştur.⁵⁶ 2015'in son günlerinde Suudi askerleri sınırı geçerek Haraz şehrinin kontrolünü ele geçirmiştir. Bununla birlikte 2011 yılında Salih karşıtı göstericileri korumasıyla hatırlanan General Ali Muhsin el-Ahmer, komutasındaki askerlerle, Suudi Arabistan sınırında yer alan Hacca vilayetindeki Midi şehrini koalisyonun da desteğiyle ele geçirmiştir.⁵⁷ Böylelikle Hadi-Husi çatışmaları Yemen'in kuzeydoğusuna da sıçramıştır.

Yemen'deki Çatışmalarda Radikal Hareketler

Yemen'deki bir diğer çatışma unsuru da El Kaide'dir. Bu örgüt 2009'dan bu yana ABD insansız hava araçlarının hedefi konumundadır.⁵⁸ 2015 yılında gerçekleştirilen bu saldırıların birinde El Kaide'nin üst düzey yöneticilerinden Nasır el-Vuhayşi öldürülmüştür.⁵⁹ Yemen El Kaidesi olarak bilinen bu örgüt, ülke içerisinde bazı saldırılarda bulunmakla birlikte 2015'te Fransa'daki Charlie Hebdo saldırısı ile adını duyurmuştur.⁶⁰ Bu saldırı dünya genelinde dikkatlerin Yemen El Kaidesi'ne çevrilmesine sebep olmuştur. Fakat senenin ilk günlerinde bazı El Kaide mensuplarının IŞİD'e katıldığı yönünde haberler duyulmaya başlanmış⁶¹ ve çok geçmeden de Yemen içerisinde çok sayıda eylemin IŞİD tarafından üstlenilmesi IŞİD'i de Yemen'deki çatışmaların bir parçası yapmıştır. El Kaide bu ülkedeki saldırılarını genellikle yönetici konumundakilere yönelik gerçekleştirirken IŞİD'in ise camileri ve Husi cemaatini hedef aldığı görülmüştür.⁶² Yılın ilk dönemindeki IŞİD saldırıları Husileri hedef almış olsa da Ekim ayında ilk defa Hadi hükümetini hedef alan bir saldırı

İŞİD tarafından üstlenilmiştir.⁶³ Bu saldırının ardından İŞİD, yıl içerisinde Hadi hükümetine yönelik 2 saldırı daha gerçekleştirmiştir.⁶⁴

Bazı militanlarının İŞİD'e katılmasına rağmen El Kaide, Yemen'deki gücünü korumuştur, öyle ki Yemen'de 1000 kadar El Kaide militanının bulunduğu düşünülmektedir.⁶⁵ Dolayısıyla örgüt Yemen'de hayli etkin bir konuma sahiptir. El Kaide ülkenin pek çok bölgesinde çeşitli bombalama eylemlerinin yanında,⁶⁶ 2011 yılında Ebyen vilayetinde olduğu gibi 2015 yılında da bazı bölgelerde denetim sağlamıştır. Şubat ayında bir askeri üssü ele geçiren El Kaide, ağır silahlara da el koymuştur.⁶⁷ Nisan ayının başında El Mukalla şehrinde hapishaneyi basarak aralarında önde gelen El Kaide liderleri de bulunan 300 mahkumun kaçmasını sağlamıştır.⁶⁸ Bundan bir gün sonra şehrin tümünü,⁶⁹ 2 hafta sonra da havaalanının kontrolünü ele geçirmiştir.⁷⁰ Müteakip aylarda, Hadi yönetimi ve koalisyon güçlerinin saldırıları ve şehri geri alma tehditlerine karşı çok sayıda El Kaide militanı El Mukalla'ya geçmiştir.⁷¹ Senenin sonlarında ise El Mukalla ile Aden güzergahı üzerinde bulunan Ebyen vilayetine bağlı Caar şehrini de ele geçiren El Kaide,⁷² bu sayede Aden'e yönelik saldırılarında önemli bir avantaj elde etmiştir.

Yemen Ekonomisi: İnsani Acil Durum

Hükümet ve Husiler arasındaki çatışmalar başlamadan önce ekonomik sorunlar yaşanan Yemen'de, çatışmaların başlamasıyla devletin ve halkın ekonomik sorunları daha da büyümüştür. 2015 yılında Yemenlilerin en büyük problemlerinden birisi temiz suya ve gıdaya ulaşım imkanlarının daralması olmuştur. Oxfam yardım kuruluşunun yaptığı açıklamaya göre 2015 yılında Yemen nüfusunun üçte ikisinden fazlası temiz suya ulaşamaz duruma gelmiştir.⁷³ Bu durum Yemen'de su fiyatlarının birkaç kat artmasına neden olmuş ve Yemenliler gelirlerinin üçte birini su ihtiyaçlarını karşılamak için harcamak zorunda kalmışlardır.⁷⁴ Siyasi istikrarsızlığın yanında Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon saldırıları Yemen'deki üretimi aksatmanın yanı sıra Yemen hava sahasını kapatıp havaalanlarını ve limanları bombalayarak Husilere silah tedarikini durdurmanın yanında ticari ürünlerin Yemen'e girişini de engellemiştir.⁷⁵ Ülkedeki ulaşım hatlarının da bu çatışmalarda zarar görmesi nedeniyle iç ticaret de önemli ölçüde aksamış, ihtiyaç içerisindeki bölgelere mamullerin ulaştırılması oldukça zorlaşmıştır. Bütün bu gelişmeler 2015'te insani krizlere yol açmış ve pek çok uluslararası kurum, çatışmalara insani amaçlarla ara verilmesi ve Yemenlilere yardım ulaştırılması çağrılarında bulunmuşlardır. Daha çatışmaların ilk dönemlerinde Hükümet, Aden, Taiz ve Zale'de elektrik ve su olmadığını, yakıt, tıbbi malzeme ve yiyeceklerinin bittiğini ifade etmiştir.⁷⁶ Nisan ayında 3 vilayete ilişkin böyle bir açıklama yapılırken Ekim ayının sonlarında 9 vilayette gıda yetersizliğinin söz konusu olduğu bildirilmiştir.⁷⁷ Yıl boyu süren yakıt sıkıntısı, elektrik üretimini de aksatmış ve bu ikisinin yokluğu hastanelerin çalışma imkanını da ortadan kaldırmıştır.⁷⁸ Gıda ve su kıtlığının yanında çatışmalarda meydana gelen yaralanmalar,

hastanelere ve tıbbi malzemelere ihtiyacı arttırmış, ancak hastanelerin tam kapasite çalışma imkanından yoksun olmaları ve tıbbi malzemelerin ülkeye sokulmasının zorlaşması Yemenliler için ilave bir sorun haline gelmiştir.⁷⁹

Ülkedeki çatışma ve şiddet ortamı, kendine has ekonomik yapıyı da oluşturmuştur. Yapılan araştırmalara göre işgücünün % 80'ini istihdam eden özel sektör, çalışanlarının % 60'ını işten çıkarmak zorunda kalmıştır. Bu durumda işsiz kalan Yemenlilerden bazıları para karşılığında çatışmalara katılmak zorunda kalmıştır.⁸⁰ Dolayısıyla çatışmaların da bir gelir kapısı haline geldiği Yemen'de bir çeşit savaş ekonomisi oluşmuştur. Yemen'de bulunan yabancıların yanında pek çok Yemenli de yaşanan çatışmalardan kaçmak ya da iş bulmak ümidiyle başta Umman, Suudi Arabistan ve Mısır olmak üzere komşu ülkelere göç etmişlerdir.⁸¹

Çatışmaların yanında bu yıl arka arkaya Yemen'i iki kasırga da vurmuş ve altyapıyı tahrip etmiştir.⁸² Tüm bu zorluklar Yemen'de insani durumun BM tarafından, en üst düzey olan 3. seviye insani acil durum olarak belirlenmesine yol açmış ve pek çok kuruluş Yemen'de çatışan taraflara ateşkes ve uluslararası kamuoyuna da Yemen'e yardım çağrısında bulunmuştur.⁸³ BM'nin yaptığı açıklamaya göre Yemen nüfusunun % 80'i insani yardıma muhtaç halde ve bunun giderilmesi için BM 1,6 milyar dolar yardım toplanması çağrısında bulunmuştur.⁸⁴ Ayrıca BM, yardımların dağıtılabilmesi için çatışan taraflara ateşkes çağrısı yapmış ve ateşkes sağlanması için aracılık faaliyetlerini de sürdürmüştür.⁸⁵ Birkaç defa ateşkes konusunda anlaşılrsa da çatışmalar düşük yoğunlukla devam etmiş⁸⁶ ve ayrıca abluka nedeniyle yardımların ulaştırılmasına yönelik çalışmalar önemli ölçüde yavaş işlemiştir.⁸⁷

Yemen yıllardır almakta olduğu dış yardımlara rağmen ekonomik olarak sıkıntılı bir dönem geçirmekteydi ve böylesi bir ortamda Husi ayaklanmasıyla dış yardımların da kesilmesi ekonomiyi ciddi anlamda olumsuz etkilemiştir. Husilerin başkenti ve devlet kurumlarını ele geçirmesi üzerine ilk olarak Suudi Arabistan yardımlarını askıya almıştır. Dünya Bankası da Yemen'deki güvenlik şartlarının kötüleşmesi nedeniyle Yemen'deki tüm projelerini ve fonlarını durdurmuştur.⁸⁸ Fakat Suudi Arabistan öncülüğünde gerçekleştirilen askeri operasyon başladıktan sonra Körfez ülkeleri, Hadi yanlılarına ve daha ziyade Hadi yönetiminde bulunan bölgelere yardım yapmaya başlamışlardır.⁸⁹ Özellikle Birleşik Arap Emirlikleri 2015 yılında Yemen'e en fazla yardım yapan ülke olmuştur.⁹⁰ Yardımlar büyük oranda gıda, temiz su, tıbbi malzeme ve yakıt tedariki olarak gerçekleşmiştir.⁹¹

Yemen'in Dış İlişkileri

Husilerin darbe yapması ve taraflar arasında yaşanan çatışmalar nedeniyle Yemen'in 2015 yılında olağan bir dış siyaseti olduğu söylenemez. Yemen diğer aktörlerle ilişkiler yürüten bir özne olmaktan ziyade üzerinde politika yürütülen bir nesne konumuna gelmiştir. Bu bağlamda Yemen'e ilişkin politika yürüten aktörlerin başında Körfez ülkeleri gelmektedir. İran'ın desteklediği

Husilere karşı Hadi yönetimini tekrar egemen kılmaya çalışan Körfez ülkeleri, Yemen dış siyasetinin ana aktörü olmuştur. Diğer taraftan Husiler ile yakın ilişkisi nedeniyle İran da bir diğer önemli ülke konumunda olmuştur. Husilerin darbe yapmalarının ardından Husi ileri gelenleri, Mart ayında İran'a bir ziyaret gerçekleştirerek çeşitli şehirlere nükleer santral inşası ve Hüdayda limanının genişletilmesi için İran'la anlaşmaya varmışlardır. Ayrıca taraflar arasındaki görüşmeler sırasında Sana ile Tahran arasında doğrudan uçuşlar konusunda da anlaşmaya varmışlardır.⁹²

Bir Körfez ülkesi olmasına rağmen Umman, bölgedeki çatışmalarda tarafsız kalma yönündeki politikası ve ayrıca İran ve Körfez ülkeleriyle iyi ilişkileri nedeniyle Yemen meselesinde arabulucu bir pozisyonda kalmıştır.⁹³ Yemen'de koalisyon güçlerinin saldırısının başlamasıyla çatışmaların iyice şiddetlenmesi üzerine Yemen'de bulunan yabancılar ülkeyi terk etmeye başlamışlar ve bu noktada Umman önemli bir geçiş noktası olmuştur.⁹⁴ Ayrıca Umman taraflar arasındaki esir takası ya da barış müzakereleri konularında da arabulucu bir rol üstlenmiştir. Buna rağmen Umman, Yemen'deki çatışmalardan uzak kalamamıştır. Eylül ayında Umman büyükelçisinin Sana'daki evi bombalanmış ve Umman Suudi Arabistan büyükelçisini çağırarak açıklama talebinde bulunmuştur. Suudi Arabistan ise bu saldırının kendileri tarafından yapılmadığını, Husilerce yapılmış olduğunu ileri sürmüştür. Bunun üzerine Umman bir BM soruşturmasının yapılmasını talep etmiştir.⁹⁵

Körfez ülkeleri, Yemen'e önceki yıllarda olduğu gibi yardımlarını 2015 yılında da sürdürmüşlerdir. Her ne kadar ilk aylarda yardımların Husilere ulaşmasından endişe etmeleri nedeniyle geçici bir duraksama yaşandıysa da Aden'in Husilerden geri alınmasıyla yardım çalışmaları tekrar hızlandırılmıştır. 2015'te söz konusu olaylar kapsamında Yemen'in istikrarının sağlanması ve İran'ın bu ülkedeki etkinliğinin kırılması için Yemen'in Körfez İşbirliği Konseyi'ne alınması gündeme gelmiştir.⁹⁶

İran'ın Yemen'deki Husilere yönelik desteği ABD yönetiminin de gündeminde olmuştur. ABD yönetimi de çeşitli açıklamalarında İran'ın Husilere desteklemesi ya da Husilere askeri eğitim vermesini eleştirmiştir. Hatta ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, bir açıklamasında İran'dan Sana'ya her gün uçuşların olduğunu ve bunu bildiklerini ifade etmiştir.⁹⁷ İran'ın Husilere yardım ulaştırmasını engellemek adına ABD bölgede bulunan deniz kuvvetlerini de arttırmıştır.⁹⁸ ABD ve diğer Batılı ülke yönetimleri, Suudi liderliğindeki operasyona yönelik desteklerini dile getirmiş ve operasyon sürecinde koalisyon güçleriyle görüşmeler yaparak operasyonu yakından takip ederek yönlendirmişlerdir.⁹⁹

Çatışmalarda Hadi yanlıları zaman zaman, öldürülen ya da yakalanan Husi savaşçıları arasında İran Devrim Muhafızları ya da Hizbullah mensubu kişiler bulunduğunu da belirtmişlerdir.¹⁰⁰ Ayrıca İran'ın birkaç defa deniz yoluyla Yemen'e silah gönderme teşebbüsü olduğu ileri sürülmüş¹⁰¹ ve Eylül ayının sonlarında bir İranlı balıkçı gemisinin Yemen açıklarında silah yüklü olarak koalisyon güçlerince ele geçirildiği açıklanmıştır.¹⁰² Bu gelişmeden

birkaç gün sonra Hadi yönetimi, İran ile diplomatik ilişkilerini kestiğini duyurmuştur.¹⁰³

BM Yemen'e etki eden önemli aktörlerden biri haline gelmiş ve ülkede çeşitli roller üstlenmiştir. En önemli işlevlerinden birisi de tarafları barış görüşmelerine ikna çabaları ile görüşmelerin öncülüğünü yapmasıdır. BM'nin bu çabaları neticesinde taraflar birkaç defa görüşme masasına oturmuş ancak görüşmelerden netice alınmamıştır. İlk olarak 14 Haziran'da BM öncülüğünde Cenevre'de bir görüşme düzenlenmesi konusunda anlaşılması,¹⁰⁴ ancak Husi heyeti Cenevre'ye 1 gün gecikmeyle gelebilmiştir.¹⁰⁵ Ayrıca Hadi heyetinin Husilerin ele geçirdikleri bölgelerden geri çekilmeleri konusunda ısrar etmeleri¹⁰⁶ ve Husi heyetinin de 10 kişi yerine Salih yanlıları ve diğer siyasi grupları da içeren 22 kişi olarak görüşmelere katılmaları netice alınmasını engellemiştir.¹⁰⁷ Barış görüşmelerine yaklaşılacak bir diğer teşebbüs Ekim ayında gerçekleşmiş, fakat bunda da başarıya ulaşamamıştır.¹⁰⁸ Son olarak da Aralık ayında taraflar arasında bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde Lübnanlı bir generalin başkanlığında ve her iki taraftan birer temsilcinin bulunduğu bir komitenin oluşturulması suretiyle ateşkesin denetlenmesine karar verilmiştir. Yine bu görüşmelerde, yapılan yardımların ulaşmasını denetleyecek bir başka komitenin kurulması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Fakat siyasi çözüm konusunda bir anlaşma sağlanamamış, yalnızca tarafların 14 Ocak'ta görüşmelere devam etmesi yönünde bir karar çıkmıştır.¹⁰⁹

BM ayrıca Husilerin darbe yaparak yönetime el koymalarına yönelik tepki göstermiş ve çeşitli kararlar alarak Husilere yönelik yaptırımlar öngörmüştür. Husilerin darbesinin ardından Genel Sekreter açıklama yaparak Hadi'nin yönetime tekrar geri gelmesi yönünde çağrılarda bulunarak Husileri geri adım atmaya çağırmıştır.¹¹⁰ Ardından BM Güvenlik Konseyi toplanmış ve buradan Husilerin hükümeti Hadi'ye bırakması yönünde karar alınmıştır. Her ne kadar Arap ülkeleri 7. bölüm kapsamında bir askeri müdahaleye onay verecek şekilde karar çıkmasını istemişlerse de alınan karar böyle bir kapsamda olmamıştır.¹¹¹ Nisan ayında Ürdün, Güvenlik Konseyi'nde görüşülmek üzere bir karar taslağı hazırlamıştır.¹¹² Bu taslağın, Güvenlik Konseyi'nde kabul edilmesi sürecinde Körfez ülkelerinin BM Yemen özel temsilcisi Cemal bin Ömer'den memnun olmadıklarını ve güvenlerini yitirdiklerini bildirmeleri üzerine Cemal bin Ömer görevinden ayrılmıştır.¹¹³ Bunun üzerine İsmail Velid Şeyh Ahmet BM Yemen özel temsilcisi olarak atanmıştır.¹¹⁴ BM kararında Husilerin ele geçirdikleri bölgelerden çekilmeleri, el koydukları askeri teçhizatı teslim etmelerinin yanı sıra Salih ve bazı Husi ileri gelenlere yönelik silah ambargosu getirmiştir. Ayrıca Yemen'e komşu devletlere de şüphelendikleri kargo uçak ya da gemilerini durdurup kontrol etme yükümü öngörmüştür.¹¹⁵ Bunun üzerine Türkiye de dahil pek çok ülke, kararda adı geçen kişilerin banka hesaplarını ve mal varlıklarını dondurma kararı almıştır.¹¹⁶ Bu süreçte Türkiye ve Pakistan, koalisyon güçlerine katılmasalar da operasyonlara ilişkin siyasi desteklerini sunmuşlardır.¹¹⁷ Ayrıca pek çok ülke Yemen'de bulunan vatandaşlarının ülkeyi terk etmeleri çağrısında bulunarak vatandaşlarını Yemen'den ayrılmaları konusunda yardımcı olmuşlardır.¹¹⁸

Deđerlendirme

Yemen’de 2011’de başlayan iç karışıklık ve iktidar boşluğu 2015 yılında en üst seviyeye ulaşmıştır. Dolayısıyla yılın başlarında Yemen hükümeti ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ve sonraki süreçte dış desteklerle iktidarını tekrar tesis etmeye çabalanmıştır. 2015’in yaz döneminde ülke, tarihinin en çetin dönemlerinden birini geçirmiş ve ardından Husilerin Hadi yanlıları karşısında geri çekilmeye başlamasıyla Yemenliler açısından şartlar iyileşmiştir. Senenin sonlarına gelindiğinde Husilerin kontrolündeki pek çok bölgenin koalisyon güçlerinin desteğiyle Hadi hükümetinin denetimine geçmiştir. Ancak zaten zayıf bir iktidara sahip olan Hadi yönetiminin, tüm bu gelişmelerin ardından güçlü bir otorite tesis edebilmesi güç gözükmektedir. Ülkede güçlü konumda bulunan El Kaide ve El Kaide’den türemiş olan IŞİD gibi radikal hareketler Yemen’de belirli bölgeleri yönetme tecrübesine ve arzusuna sahiptir. Bu yüzden Husilerden geri alınan bölgelerin bu radikal örgütlere kaptırılması da kuvvetle muhtemeldir. Elbette bu durum Yemen’den ziyade Suudi Arabistan’ı rahatsız ettiği için bu ihtimalin gerçekleşmemesi için Suudi Arabistan Yemen’e olan desteğini sürdürmesi beklenmektedir. Netice itibarıyla 2015’te zaten bir aktör olma niteliğini belirli ölçüde kaybedip çatışma zemini haline gelmiş olan Yemen’in ileriki yıllarda Suudi Arabistan ile radikal örgütlerin mücadele sahası olmaya devam etmesi muhtemeldir.

Kronoloji

- **19-21 Ocak:** Başkanlık Sarayı yakınlarında Husilerle Yemen güvenlik güçleri arasında çatışmalar başlamıştır. Resmi haber ajansı Husilerce ele geçirilmiş, ardından Başkanlık Sarayı'nın da Husiler tarafından ele geçirilmesi üzerine Hükümet ve Cumhurbaşkanı Hadi istifa dilekçelerini sunmuştur.
- **6 Şubat:** Husiler Yemen Meclisi'ni dağıtmış ve hükümet yetkilerine el koymuşlardır.
- **21 Şubat:** Husilerin uluslararası ve yerel baskılar karşısında Cumhurbaşkanı Hadi'ye uyguladıkları ev hapsini kaldırmaları üzerine Hadi başkent Sana'yı terk etmiştir.
- **19-20 Mart:** Aden'de bulunan Başkanlık Sarayı'na ve Hadi'nin konutuna yönelik Husilerce hava saldırısı düzenlenmiş ancak Hadi bu saldırılardan yara almadan kurtulmuştur.
- **20 Mart:** Sana ve Sa'da'da bulunan iki cami önünde bomba patlamış ve 137 kişi hayatını kaybetmiştir. Husilerin gittikleri camiler hedef alınmış olup, saldırıyı İŞİD üstlenmiştir.
- **25 Mart:** Hadi Yemen'i terk etmiştir. Suudi Arabistan'ın ABD Büyükelçisi, Suudi Arabistan'ın 10 ülkeyle birlikte Yemen'de Husilere karşı Kararlılık Fırtınası Operasyonu kapsamında hava saldırıları gerçekleştireceğini ilan etmiştir.
- **26 Mart:** Suudi Arabistan Yemen'de Husi bölgelerini havadan vurmaya başlamıştır.
- **2 Nisan:** El Kaide militanları El Mukalla'da bulunan bir hapishaneyi basmış ve aralarında El Kaide'nin önde gelen isimlerinin de bulunduğu 150 mahkumu serbest bırakmıştır.
- **14 Nisan:** BM Güvenlik Konseyi, Husilere yönelik silah ambargosu uygulanmasını öngören kararı almıştır.
- **16 Nisan:** El Kaide militanları El Mukalla'da bulunan havaalanını ve limanı ele geçirmiştir. Bir gün sonra da yine El Mukalla'da bulunan askeri üsse yaptıkları baskında ağır silahlara el koymuşlardır.
- **21 Nisan:** Suudi Arabistan Kararlılık Fırtınası Operasyonu'nun sona erdiğini duyurmuş ve ardından Umudun Yeniden Tesisi Operasyonu'nun başladığını ilan etmiştir.
- **13 Mayıs:** Savaşan taraflar arasında 5 günlük ateşkes ilan edilmiştir.
- **15-19 Haziran:** Hadi hükümeti ile Husiler arasında BM öncülüğünde düzenlenen barış görüşmeleri Cenevre'de başlamış, ancak herhangi bir sonuç alınmadan kısa sürede sona ermiştir.
- **14 Temmuz:** Hadi yanlısı güçler, koalisyon güçlerinin de desteğiyle Aden havaalanını Husilerden geri almıştır. Bu tarihten sonra Husiler, Aden'den ve Yemen'in güneybatı vilayetlerinden geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

- **4 Eylül:** Husilerin Me'rib'te bulunan bir silah deposuna yaptıkları saldırı sonucu 52 BAE, 10 Suudi ve 5 Bahreyn askeri hayatını kaybetmiştir.
- **16 Eylül:** Başbakan Halit Baha, Yemen topraklarında hükümeti tekrar tesis etmek adına Aden'e geri dönmüştür.
- **26 Eylül:** Koalisyon güçleri Arap denizinde Yemen'e gitmekte olan silah dolu bir İran gemisi ele geçirmiştir.
- **28 Eylül:** Koalisyon güçlerinin hava saldırılarında yanlışlıkla bir düğünü hedef alması üzerine 131 kişi yaşamını yitirmiştir.
- **1 Ekim:** Hadi yanlıları Bab'ül Mendep Boğazı'nı Husilerden geri almıştır.
- **17 Kasım:** Sürgündeki Cumhurbaşkanı Hadi, Aden'e geri dönmüştür. Böylelikle kendisine bağlı birlikleri buradan yönetmeye başlamıştır.
- **14 Aralık:** Hadi güçleri ve Husiler arasında ateşkes başlamıştır.
- **15-20 Aralık:** Yemen'de savaşıyan taraflar BM'nin arabuluculuğunda Cenevre'de barış görüşmelerine başlamışlardır. Esir takasında anlaşan taraflar arasında tam bir uzlaşma sağlanamamıştır. Ancak taraflar barış görüşmelerine 14 Ocak'ta devam etmeye karar vermiştir.

Notlar

- 1 "Yemen names police chiefs close to Al Houthis, Saleh", *Gulf News*, 13 Ocak 2015.
- 2 "Yemen president quits amid worsening crisis", *Al Jazeera*, 22 Ocak 2015.
- 3 "Yemen Calm but Confused After President's Resignation", *The New York Times*, 23 Ocak 2015.
- 4 "Yemen leak: Collusion between Houthis and ex-president Saleh", *Middle East Eye*, 22 Ocak 2015.
- 5 "Pressure mounts on Saleh to abandon Al Houthis", *Gulf News*, 6 Mayıs 2015.
- 6 "Houthis take control of Yemeni government", *Financial Times*, 6 Şubat 2015.
- 7 "Hadi garners more political and military support to face Al Houthis", *Gulf News*, 17 Mart 2015.
- 8 "Yemen's Houthis advance closer to Aden", *Middle East Eye*, 22 Mart 2015; "Yemen rebels and allies advance in southern city of Aden", *The Daily Star*, 29 Nisan 2015.
- 9 "Plane attacks Hadi's Aden base as Yemen conflict worsens", *Reuters*, 19 Mart 2015; "Yemen's Houthi rebels seize presidential palace in Aden", *The Telegraph*, 3 Nisan 2015.
- 10 "Yemen crisis: President Hadi flees as Houthi rebels advance", *BBC*, 25 Mart 2015.
- 11 "Yemen's exiled president returns to rally forces, over 50 killed", *Reuters*, 17 Kasım 2015.
- 12 "Yemeni President Hadi arrives in Egypt for Arab League summit", *Daily Sabah*, 27 Mart 2015.
- 13 "Bahah Named As Yemen's Vice President, Yemen's P.M.", *National Yemen*, 12 Nisan 2015.
- 14 "Saudi Arabia launches air strikes in Yemen", *BBC*, 26 Mart 2015.
- 15 "Yemen conflict: Saudi-led coalition resumes air strikes", *BBC*, 22 Nisan 2015.
- 16 "Yemen air strikes: a guide to the countries backing Saudi Arabia", *The Guardian*, 10 Nisan 2015.
- 17 "Saudi-led coalition strikes rebels in Yemen, inflaming tensions in region", *CNN*, 27 Mart 2015.
- 18 "Saudi-led strikes destroy 'most' Houthi missiles", *Al Arabia*, 28 Mart 2015; "Saudi-led warplanes hit Yemeni port, aid group sounds alarm", *Reuters*, 18 Ağustos 2015.
- 19 "Air strikes hit Sana'a as Al Houthis push South", *Gulf News*, 31 Mart 2015.
- 20 "Saudi-led forces strike Yemen rebels, blockade ports", *The Independent*, 31 Mart 2015.
- 21 "At least 35 workers killed in airstrike on factory in Yemen as Saudi Arabia continues to attack Shiite rebels with its jets... and hints at a ground invasion", *Daily Mail*, 1 Nisan 2015; "In Yemen, 34 civilians killed in bombing of water bottling factory", *CNN*, 31 Ağustos 2015; "Yemen: Coalition used UK missile in unlawful airstrike", *Amnesty International*, 25 Kasım 2015.
- 22 "Missile attack on Yemen wedding kills 131", *The Guardian*, 29 Eylül 2015.
- 23 "Houthi rebels advance in Aden despite air strikes", *Al Jazeera*, 5 Nisan 2015.
- 24 "Yemen rebels advance in battleground Aden", *Gulf News*, 5 Nisan 2015.
- 25 "Al Houthis suffer reverses in southern Yemen", *Gulf News*, 14 Nisan 2015.
- 26 "Loyalist forces push back Al Houthis in Dhalea", *Gulf News*, 14 Haziran 2015.
- 27 "Yemen's Houthis in deadly clashes with Hadi loyalists", *Al Arabiya News*, 28 Haziran 2015; "Yemen Conflict: Houthi Rebels Pound Aden, Kill At Least 20 Civilians", *International Business Times*, 1 Temmuz 2015.

- 28 "Houthi Rebels in Yemen Seize a Capital", *The New York Times*, 14 Haziran 2015.
- 29 "Loyalists retake airport in Yemen's Aden- Saudi-led warships off the coast pound rebels", *Kuwait Times*, 14 Temmuz 2015.
- 30 "Frontlines of Yemen's war shift in favor of Riyadh", *Reuters*, 23 Temmuz 2015.
- 31 "Saudi-Backed Forces Said to Wrest Aden, Yemen, From Houthis", *The New York Times*, 17 Temmuz 2015. "Saudi-Allied Yemeni Fighters Progress Against Houthi Rebels", *The Wall Street Journal*, 16 Ağustos 2015.
- 32 "Exiled government ministers return to Yemen's Aden", *Reuters*, 16 Temmuz 2015.
- 33 "Yemen's prime minister returns to Aden", *The National*, 1 Ağustos 2015.
- 34 "Loyalist forces advance on key Yemeni air base", *Deutsche Welle*, 3 Ağustos 2015; "Yemeni forces take last rebel-held army base in South", *The Daily Star Lebanon*, 7 Ağustos 2015.
- 35 "Yemen loyalists seize town south of rebel-held capital", *The Daily Star Lebanon*, 11 Ağustos 2015; "Yemen's Shabwa province now in pro-government hands", *Gulf News*, 15 Ağustos 2015.
- 36 "Deadly blasts hit Yemen's Aden and Hadramout, EU criticizes port attacks", *Reuters*, 20 Ağustos 2015; "Bombs hit intelligence building in Yemen's Aden", *Al Arabia*, 22 Ağustos 2015.
- 37 "Saudi-Allied Yemeni Fighters Progress Against Houthi Rebels", *The Wall Street Journal*, 16 Ağustos 2015; "Yemen crisis: Houthi rockets 'kill civilians in Taiz'", *BBC*, 24 Ağustos 2015.
- 38 "Yemeni prime minister, seven other officials return to Aden", *Al Bawaba*, 16 Eylül 2015.
- 39 "Yemen's Houthis, Saleh's party accept U.N. peace terms, eye talks", *Reuters*, 7 Ekim 2015.
- 40 "UN says Al Houthis in Yemen have agreed to stop fighting", *Gulf News*, 8 Ekim 2015.
- 41 "Hadi rejects Houthi offer as 'maneuver', *Arab News*, 9 Ekim 2015.
- 42 "Marib campaign will be turning point in Yemen liberation – governor", *Gulf News*, 31 Ağustos 2015.
- 43 "Yemen forces tighten siege on Marib", *The National*, 15 Eylül 2015.
- 44 "Saudi-led coalition plans ground attacks in Yemen after taking key city", *The Washington Post*, 29 Temmuz 2015.
- 45 "Yemeni forces and Arab allies make gains in Marib", *Al Jazeera*, 15 Eylül 2015. "Yemen: Government loyalists advance in Ma'rib as coalition jets pound Sana'a", *Asharq Al-Awsat*, 19 Eylül 2015. "Arab coalition sends weapon convoy ahead of Jawf offensive", *Gulf News*, 16 Ekim 2015.
- 46 "UAE confirms 52 Emirati soldiers killed in Yemen last week", *PressTV*, 13 Eylül 2015.
- 47 "Arab coalition mops up Houthi pockets in Yemen's Marib", *Al Jazeera*, 13 Ekim 2015.
- 48 "Yemen loyalists take control of Bab al-Mandab", *Middle East Eye*, 2 Ekim 2015; "Houthis open new fronts in Yemen's Taiz", *Middle East Eye*, 8 Ekim 2015.
- 49 "Iran-backed Al Houthi militants continue shelling Taiz", *Gulf News*, 19 Ekim 2015; "Heavy fighting breaks out in Yemen's Taiz city, ICRC says situation 'dire'", *The Daily Star Lebanon*, 22 Ekim 2015; "Yemen fighting intensifies on outskirts of Taiz", *Gulf News*, 19 Kasım 2015.
- 50 "Saudi-led coalition airdrops arms for Yemen loyalists in Taiz", *Middle East Eye*, 28 Ekim 2015.

- 51 "Gulf of Aden Security Review - December 9, 2015", *Critical Threats*, 9 Aralık 2015.
- 52 "Government forces are 35km from Al Houthi-controlled capital", *Gulf News*, 25 Aralık 2015.
- 53 "2 soldiers killed in border battle", *Arab News*, 4 Nisan 2015; "Yemen crisis: Saudi Arabia 'repels Houthi border attack'", *BBC*, 1 Mayıs 2015; "Three Saudi soldiers, 1 Emirati killed on Yemen border", *The Daily Star Lebanon*, 25 Haziran 2015; "Two Saudi guards killed on border with Yemen", *Al Arabia*, 17 Ağustos 2015; "Five Saudi soldiers killed at Yemen border, fighting begins in central province", *Reuters*, 14 Eylül 2015; "3 Saudi soldiers killed in clash on Yemen border", *Gulf News*, 30 Kasım 2015.
- 54 "First Saudi National Guards reach Yemen border zone", *Daily Mail*, 27 Nisan 2015.
- 55 "Saudi strikes Sa'ada in response for Al Houthi border attacks", *Gulf News*, 8 Mayıs 2015.
- 56 "Heavy exchange of fire destroys Saudi-Yemen border crossing", *The National*, 25 Mayıs 2015.
- 57 "Former Saleh ally leading operations against him", *Gulf News*, 28 Aralık 2015.
- 58 Ensar Muslu, "Yemen'deki İnsansız Hava Aracı Saldırılarının Bilançosu", *Ortadoğu Analiz*, Mart-Nisan 2015, Cilt 7, Sayı 67, s. 42-45.
- 59 "Yemen al-Qaeda chief al-Wuhayshi killed in US strike", *BBC*, 16 Haziran 2015.
- 60 "Disputed Claims Over Qaeda Role in Paris Attacks", *The New York Times*, 14 Ocak 2015.
- 61 "Al Qaeda supporters in Yemen pledge allegiance to Daesh", *Yemen Online*, 11 Şubat 2015.
- 62 "142 dead in Yemen mosque bombings claimed by ISIL", *The National*, 21 Mart 2015; "Deadly suicide blast at mosque in Saudi Arabia kills 21", *Dawn*, 23 Mayıs 2015; "ISIS claims responsibility for deadly Yemen blasts", *The Daily Star Lebanon*, 17 Haziran 2015; "At least 28 dead in Daesh-claimed attack on Shiites in Yemen", *The Jordan Times*, 30 Haziran 2015; "Deadly car bombs hit Yemen, day after almost 200 killed", *Reuters*, 7 Temmuz 2015; "Death toll in Daesh Yemen mosque attack rises to 32", *Gulf News*, 3 Eylül 2015; "Bombings at Mosque in Yemen Kill at Least 25", *The New York Times*, 24 Eylül 2015; "UPDATE 1-Worshippers killed as bomb hits Yemen mosque in Houthi-dominated region -residents", *Reuters*, 13 Kasım 2015.
- 63 "Yemeni govt vows to stay in Aden despite ISIS attack", *Al Arabia*, 7 Ekim 2015.
- 64 "Two killed as suicide bomber targets checkpoint in Aden", *The National*, 27 Ekim 2015; "DAESH claims killing of Aden governor after UN envoy visits Yemen", *Daily Sabah*, 6 Aralık 2015.
- 65 "Yemen arrests 2 French Qaeda suspects: top official", *The Daily Star Lebanon*, 17 Ocak 2015.
- 66 "Yemeni police arrest six suspects in police college bombing: TV", *Reuters*, 8 Ocak 2015; "Fresh Yemen bomb attack blamed on al-Qaeda kills 9 soldiers", *Middle East Eye*, 31 Temmuz 2015; "IS claims attacks on Yemen barracks with army blaming Qaeda", *Daily Mail*, 20 Kasım 2015.
- 67 "Al-Qaeda-linked militants overrun army camp in south Yemen", *PressTV*, 12 Şubat 2015.
- 68 "Al-Qaeda frees 300 prisoners in Yemen jail break", *The Telegraph*, 2 Nisan 2015.
- 69 "Al Qaeda seizes heart of city in southeast Yemen", *Gulf News*, 3 Nisan 2015.
- 70 "Al-Qaeda seizes control of major airport and oil terminal in Yemen", *The Telegraph*, 16 Nisan 2015.

- 71 "Al-Qaeda blows up Yemen army HQ in stronghold city", *Al Arabia*, 26 Ağustos 2015.
- 72 "Qaeda fighters in 'show of force' in south Yemen", *Daily Mail*, 2 Aralık 2015.
- 73 "Two-thirds of people in conflict-hit Yemen without clean water," *OXFAM*, 26 Mayıs 2015.
- 74 "Rising water price hits Yemenis, shortage may become bigger problem than war, experts say," *Reuters*, 29 Haziran 2015.
- 75 "UN warns of imminent Yemen infrastructure collapse," *Gulf News*, 2 Mayıs 2015.
- 76 "Yemen's exiled government declares 3 disaster zones," *The Jordan Times*, 27 Nisan 2015.
- 77 "IPC INDICATIVE Acute Food Insecurity Situation Overview in YEMEN – June 2015", http://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/Yemen_IPC_Indicative_Acute_Analysis_June_2015I.pdf, Erişim Tarihi: 3 Ocak 2016.
- 78 "Lack of fuel could soon cause more deaths than ongoing violence in Yemen," *OXFAM*, 14 Temmuz 2015.
- 79 "Yemen faces dire health crisis with major funding gap and 15.2 million lacking care, UN warns," *UN News Centre*, 2 Aralık 2015.
- 80 "Yemen's jobless professionals fight for paycheck," *Gulf News*, 16 Ağustos 2015.
- 81 "For Yemen's migrants, troubles don't end at the Saudi border," *Middle East Eye*, 27 Temmuz 2015.
- 82 "Second deadly cyclone hits Yemen," *Al Jazeera*, 8 Kasım 2015.
- 83 "Yemeni fighters attack Houthis as aid flights delayed", *Reuters*, 6 Nisan 2015; "UAE Government begins delivering Ramadan aid to Yemen and Palestine", *The National*, 12 Haziran 2015.
- 84 "Geneva talks fail, thanks to rebels' intransigence", *Arab News*, 20 Haziran 2015.
- 85 "Fighting grips Yemen's Aden as UN envoy presses truce bid", *UNHCR Refugees Daily*, 5 Temmuz 2015.
- 86 "Houthis violated Yemen truce: Saudi-led coalition", *Al Arabia*, 14 Mayıs 2015; "Yemen Fighting Continues Despite Cease-Fire", *The Wall Street Journal*, 11 Temmuz 2015.
- 87 "Civilians Killed in Yemen Clashes as Cease-Fire Nears End", *VOA*, 16 Mayıs 2015.
- 88 "World Bank halts Yemen activities over security fears", *Al Arabiya*, 13 Mart 2015.
- 89 "Long-term financial help a must for Yemen", *Gulf News*, 19 Nisan 2015; "UAE gives Dh100m aid to Yemen relief panel", *Gulf News*, 27 Nisan 2015; "Yemen: First UN aid ship in four months reaches Aden", *BBC*, 21 Temmuz 2015; "Saudi signs \$156 million programs with U.N. to help Yemenis", *Al Arabiya*, 6 Eylül 2015.
- 90 "UAE ranks first globally as the largest aid donor to Yemen in 2015", *Gulf News*, 8 Ağustos 2015.
- 91 "Emirates Red Crescent has sent 830 tonnes of aid to Yemen", *The National*, 7 Mayıs 2015; "Khalifa Foundation sends 3,000 tonnes of aid to Yemen", *WAM*, 19 Ağustos 2015.
- 92 "Iran vows to support Yemen's infrastructure: Agency," *Anadolu Agency*, 13 Şubat 2015.
- 93 "Praise for Oman's role as region's mediator," *The National*, 21 Eylül 2015.
- 94 "Oman provides relief to hundreds fleeing Yemen," *Times of Oman*, 8 Nisan 2015.
- 95 "Saudi-led coalition denies attacking home of Oman envoy to Yemen," *Reuters*, 20 Eylül 2015.

- 96 "Yemen to request joining GCC after restoring stability," *Al Arabiya*, 29 Ekim 2015.
- 97 "Kerry Says U.S. Knew of Iran's Military Aid to Houthi Rebels," *The New York Times*, 9 Nisan 2015.
- 98 "US aircraft carrier enters Persian Gulf as Iranian convoy moves away from Yemen," *CNN*, 25 Nisan 2015.
- 99 "Top diplomats rally behind KSA on Yemen," *Arab News*, 27 Mart 2015; "Us to Expedite Arms Supplies to Saudi-led Operation in Yemen," *Voice of America*, 7 Nisan 2015; "Coalition strikes Yemen rebels as France voices support," *The Daily Star*, 13 Nisan 2015.
- 100 "Hezbollah 'operating in Yemen' with Houthis," *Arab News*, 28 Mart 2015.
- 101 "Weapons bound for Yemen seized on Iranian boat: coalition," *Reuters*, 30 Eylül 2015.
- 102 "Weapons bound for Yemen seized on Iranian boat: coalition," *Reuters*, 30 Eylül 2015.
- 103 "Yemeni government cuts relations with Iran," *Gulf News*, 2 Ekim 2015.
- 104 "Yemen peace talks to convene June 14 in Geneva," *CNN*, 6 Haziran 2015.
- 105 "U.N. Leader Calls Yemen a 'Ticking Bomb,' Amid Delay in Cease-Fire Talks," *The New York Times*, 15 Haziran 2015.
- 106 "Warring sides in Yemen refuse to cede ground," *Gulf News*, 19 Haziran 2015.
- 107 "Yemen peace talks hit snag over Al Houthi numbers," *Gulf News*, 17 Haziran 2015.
- 108 "Yemen studying UN invitation to attend peace talks," *Times of Oman*, 17 Ekim 2015; "Yemen's exiled government agrees to peace talk," *The Financial Times*, 20 Ekim 2015.
- 109 "U.N. sees progress in Yemen talks but urgent need for full ceasefire," *Reuters*, 20 Aralık 2015.
- 110 "Yemen crisis: UN-brokered talks to resume Monday," *BBC*, 8 Şubat 2015.
- 111 "UN Security Council condemns Al Houthi takeover," *Gulf News*, 16 Şubat 2015.
- 112 "Jordan circulates UN resolution aimed at ending Yemen fight," *Daily Mail*, 7 Nisan 2015.
- 113 "UN envoy to Yemen resigns after criticism of failed peacemaking," *The Guardian*, 16 Nisan 2015.
- 114 "New UN envoy to Yemen named," *Yemen Post Newspaper*, 26 Nisan 2015.
- 115 United Nations Security Council Resolution 2216 (2015), [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2216\(2015\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/2216(2015)), Erişim tarihi: 3 Ocak 2016.
- 116 "Turkey freezes assets of Saleh and Houthi leaders," *Al Arabiya*, 8 Ağustos 2015.
- 117 "Erdogan: Turkey supports Saudi-led mission in Yemen," *Anadolu Agency*, 26 Mart 2015; "Yemen conflict: Pakistan rebuffs Saudi coalition call," *BBC*, 10 Nisan 2015.
- 118 "Evacuation of foreigners from Yemen accelerated," *Arab News*, 6 Nisan 2015.